

A garland of Sanskrit poem for children 1 with Hindi Translation

——
बालकावितावलि: १ सार्थ: हिन्दी

——
Document Information

Text title : bAlakavitAvalI 1 with Hindi translation

File name : bAlakavitAvalI1.itx

Category : major_works, bAlakavitA, sanskritgeet

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Composed by Shri Vasudeva Divedi Shastri

Proofread by : Ganesh Kandu kanduganesh at gmail.com

Acknowledge-Permission: Sarvabhauma Sanskrit Prachar Sansthan, Varanasi

Latest update : June 9, 2018

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

બાલકાવિતાવલિ: ૧ સાર્થ: હિન્દી

રચયિતા-વાસુદેવ દ્વિવેદી શાસ્ત્રી

સંસ્કૃત-પ્રચાર પુસ્તકમાલા સં ૪૨

બાલકાવિતાવલિ:

(હંસતે-ખેલતે સંસ્કૃત)

પ્રથમો ભાગ:

સાર્વભૌમ સંસ્કૃત પ્રચાર સંસ્થાનમ્, વારાણસી

રચયિતા - વાસુદેવ દ્વિવેદી શાસ્ત્રી

(સંસ્કૃતપ્રચાર-પુસ્તકમાલા-સમ્પાદકઃ)

પ્રકાશકઃ - સાર્વભૌમ સંસ્કૃત-પ્રચાર સંસ્થાનમ્

ડી ૦ ૩૮-૧૧૦ હૌજકટોરા, વારાણસી

આવશ્યક નિવેદન

પ્રસ્તુત પુસ્તક “હંસતે-ખેલતે સંસ્કૃત પુસ્તકમાલા” કે અન્તર્ગત પ્રકાશિત કી જા રહી હે જો અપને ઢંગ કી બિલકુલ નવીન ઔર નિરાલી પહલી રચના હૈ । ઇસમે ઇસકે નામાનુરૂપા હિ બાલકૌ કો વિના પરિશ્રમ કે, મનોરંજન કે સાથ, હંસતે-ખેલતે સંસ્કૃત સિખાને કી દૃષ્ટિ સે ઐસી કવિતૈં એવં તુકબન્ધિયાં પ્રકાશિત કી ગથી હૈં જિનમે પહલે સંસ્કૃત કે વાક્ય હૈં ઔર । ફિર ઉનકા હિન્દી અનુવાદ હે ઔર દાનો કો મિલાકર બાંચને સે એક છન્દ બન જાતા હૈ । ઇસ પ્રકાર યહ પુસ્તક જહાં હિન્દી મેં સંસ્કૃત ઔર સંસ્કૃત સે હિન્દી અનુવાદ સીખને-સિખાને મેં સહાયક વૈ વહીં કવિતા પઢઃને કા ભી આનન્દ દેતી હૈ । ઇન કવિતાઓં કી એક વિશેષતા યહ ભી હે કિ યદિ ઇનમે સે કેવલ સંસ્કૃત પદોં કો અલગ કરકે પઢઃા જાય તો

વહ સંસ્કૃત કવિતા હો જાતી હૈ, યદિ હિન્દી પદોં કો અલગ કરકે
પઢ઼ા જાય તો હિન્દી કવિતા હો જાતો હૈ ઔર યદિ મિલાકર પઢ઼ા જાય તો
મિશ્રિત કવિતા હો જાતી હૈ ઇસ પ્રકાર ઇસ પુસ્તક સે સંસ્કૃત હિન્દી
ઔર મિશ્રિત કવિતાઉ કે પઢ઼ને કા એક સાથ આનન્દ પ્રાપ્ત હો સકતા
હે ઔર બાલકોં મેં અનાયાસ હી ઇસ પુસ્તક કે માધ્યમ સે સંસ્કૃત
પઢ઼ને કી અભિરુચિ ઉત્પન્ન કી જા સકતી હૈ । સાથ હી ઇસ પુસ્તક
કે પઢ઼ને સે બાલ-વિદ્યાર્થિયોં કોં યહ હી લાભ હો સકતા હે કિ વે
સંસ્કૃત કે પ્રત્યેક પદ કો અલગ અલગ સમઝ કર અપની શબ્દ
સમ્પત્તિ ભી બના સકતે હૈ ઔર કહીં કહીં વાક્યો સે ઉનકા પ્રયોગ ભી
કર સકતે હે । આશા હૈ, ઇન સભી બાતોં પર ધ્યાન દેતે હુએ સમસ્ત
અભિભાવક, અધ્યાપકગણ તથા સંસ્કૃત-પ્રચાર કે ઇચ્છુક જન
અપને બાલ-બચ્ચોં તથા વિદ્યાર્થિયો કે લિએ ઇસ પુસ્તક કા અધ્યયન
અનિવાર્ય કરેંગે ઔર ઇસ પ્રકાર સંસ્કૃત-પ્રચાર મેં સહાયક
બનકર હમે અનુગૃહીત કરેંગે ।

૩૦ નવમ્બર ૨૦૦૦

રચયિતા વિનીત

વારાણસી

बालकावितावलि: १ सार्थः छिन्दी

बाल-कवितावलि:

प्रार्थना

डे दयानिधे? (डे दयाधाम !)
डे दयानिधे? (डे दयाधाम !)
वीराः भवेम (डम वीर अनै)
धीराः भवेम (डम धीर अनै)
शिष्टाः भवेम (डम शिष्ट अनै)
सभ्याः भवेम (डम सभ्य अनै ।)
सततं पठेम (डम सदा पढःँ)
सततं लिखेम (डम सदा लिखें)
सत्यं वदेम (डम सत्य बोलें)
सुप्तिनो वसेम (डम सुप्ती रहें ।)
तुभ्यं नमोऽस्तु (तुमको प्रणाम)
डे दयानिधे (डे दयाधाम !)

अभिलाषः

वीर-बालकाः वयम् (वीर बाल डम सभी)
वीर-बालकाः वयम् (वीर बाल डम सभी)
सागरं समुत्तरेम (सागर को पार करें)
गगनतले उत्पतेम (आसमान मे उडःँ)
भूतले (जमीन पर)
पर्वते (पहाड पर)
उत्सवे (उमंग में)

सङ्ग्रामे (जंग में)
 सर्वतो वयं जयेम सब (जगड विजय करे ।)
 निर्भया सदा भवेम (सर्वदा निडर रहेम् ।)
 नो कदापि वित्रसेम (नस्त छों नछीं कभी ।)
 वीर-बालकाः वयम् (वीर बाल डम सभी ।)

टप् टप्, गप्, गप्

निपतति जम्भूः टप् टप् (गिरती जामुन टप् टप्)
 बालः भ्रातृति गप् गप् (लडका भाता गप् गप्)
 वायुः प्रवळति डर् डर् (डवा भळ रडी डर् डर्)
 पत्रं निपतति भर् भर् (पत्ता गिरता भर् भर् ।)
 विडगो भ्रूते युन् युन् (चिडिया बोले युन् युन् ।)
 भ्रमरो गुंजति गुन् गुन् (भँवरा गूँजे गुन् गुन्)
 गन्त्री गच्छति घङ् घङ् (गाडकी जाती घङ् घङ्)
 बालः पश्यति टङ् टङ् (लडका टेपे टङ् टङ्)

में में कुरुते

शिशुः स्वपिति (बच्चा डै सोता)
 कृषकः वपति (कृषक डै बोता)
 अजा यरति (अकरी डै यरती)
 में में कुरुते (में में करती ।)
 सर्पः दशति (साँप उँसता डै)
 मशकः दशति (मशक उँसता डै)
 वायुः चलति (डवा चलती डै)
 वायुः वळति (डवा वळती डै ।)
 जलं वळति (पानी भळता डै)
 कुम्भः स्रवति (घडका यूता डै)
 अग्निः ज्वलति (आग जलती डै)
 दालिः गलति (दाल गलती डै ।)

રામ: પઠતિ (રામ પઢતા હૈ)
 શ્યામ: લિખતિ (શ્યામ લિખતા હૈ)
 શુક: પઠતિ (સુગ્ગા પઢતા હૈ)
 શિશુ: રટતિ (બચ્ચા રટતા હૈ ।)
 ગીતા ગાયતિ (ગીતા ગાતી હૈ)
 કમલા ખાદતિ (કમલા ખાતી હૈ)
 વિમલા રોદિતિ (વિમલા રોતી હૈ)
 સુષમા શેતે (સુષમા સોતી હૈ ।)
 શીલા ખેલતિ (શીલા ખેલ રહી હૈ)
 લીલા ધાવતિ (લીલા દૌડઃ રહી હૈ)
 માતા પશ્યતિ (માતા દેખ રહી હૈ)
 પુત્રી પૃચ્છતિ (બેટી પૂછ રહી હૈ ।)
 બાલકા: ખેલન્તિ (લડકે ખેલતે હૈ)
 બાલકા: ધાવન્તિ (લડકે દૌડઃતે હૈ)
 બાલકા પૃચ્છન્તિ (લડકે પૂછતે હૈ)
 બાલકા ક્રીડન્તિ (લડકે ખેલતે હૈ ।)
 ઘોટકા: ધાવન્તિ (ઘોડઃ દૌડઃતે હૈ)
 કુક્કુરા બુક્કન્તિ (કુત્તે ભૂંકતે હૈ)
 કોકિલા: કૂજન્તિ (કોયલ કૂજતે હૈ)
 ષટ્પદા: ગુજન્તિ (ભૌરે ગૂંજતે હૈ ।)
 નર્તકા નૃત્યન્તિ (નર્તક નાચતે હૈ)
 ગાયકા: ગાયન્તિ (ગાયક ગા રહે હૈ)
 દર્શકા: પશ્યન્તિ (દર્શક દેખતે હૈ)
 યાત્રિણા: ગચ્છન્તિ (યાત્રી જા રહે હૈ ।)

દિનચર્યા

વયં બાલકા: સદા પઠામ: (હમ બાલક હર દમ પઢતે હૈ ।)
 વયં બાલકા: સદા લિખામ: (હમ બાલક હર દમ લિખતે હૈ ।)
 વયં બાલકા: સદા ચલામ: (હમ બાલક હર દમ ચલતે હૈ ।)

वयं बालकाः सद्यः मिलायामः (उम बालक उर दम मिलते हैं ।)

वयं प्रभाते उत्तिष्ठामः (उम सब प्रातः उठ जाते हैं ।)

ततो नित्यकर्तव्यं कुर्यामः (तब उम नित्य क्रिया करते हैं ।)

ततो वयं पठितुं गच्छामः (तब उम सब पढने जाते हैं)

सायं पुनः समागच्छामः (पुन शामको आ जाते हैं ।)

भुङ्क्त्वा पीत्वा मन्दं मन्दं (भाकर पीकर धीरे धीरे)

पठितुं वयं अजामः (पढने उम जाते हैं ।)

तत पठित्वा पाठं सायं (वहाँ पाठ पढकर संझा को)

गेडम् आगच्छामः (घर पर आ जाते हैं ।)

घटी (घडःी)

घटी मदीया भ्रूते टन् टन् (घडःी उमारी बोले टन् टन्)

यवति तदीया सूयी सततं (यवती उसकी सूँँ उर दम ।)

नखि कदापि अवकाशं लभते (नहीं कभी भी छुट्टी पाती ।)

सद्यः मदीयां सेवां कुरुते (सद्यः उमारी सेवा करती ।)

गन्त्री (गाडःी)

गन्त्री गच्छति (गाडःी जाती)

अत्रे गच्छति (आगे जाती)

पृष्ठे गच्छति (पीछे जाती)

उच्यैः गच्छति (उँँये जाती)

नीचैः गच्छति (नीचे जाती)

गन्त्री गच्छति (गाडःी जाती ।)

मन्दं गच्छति (धीरे जाती)

शीघ्रं गच्छति (जल्दी जाती)

वङ्कं गच्छति (टेडःी जाती)

सरलं गच्छति (सीधी जाती)

गन्त्री गच्छति (गाडःी जाती ।)

ઝક્ ઝક્ (ઝક્ ઝક્)
 ગાનં ગાયતિ (ગાના ગાતી)
 ધક્ ધક્ (ધક્ ધક્)
 નાદં કુરુતે (શોર મચાતી)
 ગન્ત્રી ગચ્છતિ (ગાડ઼ી જાતી ।)
 અગારં ખાદન્તી (કોયલા ખાતી)
 જલં પિબન્તી (પાની પીતી)
 ધૂમં દદતી (ધૂઆં દેતી)
 રજઃ કિરન્તી (ધૂલ ઉડ઼ાતી)
 ગન્ત્રી ગચ્છતિ (ગાડ઼ી જાતી ।)
 મધ્યે મધ્યે તિષ્ઠતિ (બીચ બીચ મે રુકતી)
 યદા કદાચિત્ યુદ્ધ્યતિ (કભી કભી લડ઼ જાતી)
 યદા કદાચિત્ નિપતતિ (કભી કભી ગિર જાતી)
 પુનઃ-ઉપરિ ઉત્તિષ્ઠતિ (ફિર ઉપર ઉઠ જાતી)
 ગન્ત્રી ગચ્છતિ (ગાડ઼ી જાતી ।)
 શીતે વા ઉષ્ણે વા (સદીં યા ગર્મા મેં)
 સદા સેવતે (હર દમ સેવા કરતી)
 દિવસં વા રજની વા (દિન હૌ યા રજની હો)
 અવકાશં નો લભતે (છુટ્ટી કભી ન પાતી)
 ગન્ત્રી ગચ્છતિ (ગાડ઼ી જાતી ।)

ચુન્ન મુન્ન

એતૌ બાલૌ (યે દો લડ઼કે)
 “ચુન્ન મુન્ન” (ચુન્ન મુન્ન)
 સદા ખેલતઃ (સદા ખેલતે)
 ઇતો ધાવતઃ (ઇધર દૌડ઼તે)
 તતો ધાવતઃ (ઉધર દૌડ઼તે)
 બારં બારં પતતઃ (બાર બાર ગિર જાતે)
 યદપિ લભેતે (જો કુછ પાતે)
 સર્વ વદને ક્ષિપતઃ (સબ કુછ મૂંહ મેં રખતે)

સર્પ સર્પ ચલતઃ (સરક સરક કર ચલતે)
 સતતં હસતઃ । (હર દમ હસતે ।)
 કિન્તુ બુભુક્ષા યદા બાધતે (કિન્તુ ભૂખ જબ લગતી)
 તારં રુદતઃ (ખૂબ જોર સે રોતે)
 માતુઃ સવિધે બ્રજતઃ (માઁ કે પાસ પહુંચતે)
 સમ્યમ્ દુગ્ધં પીત્વા (ખૂબ દૂધ પીતે)
 મુદિતૌ ભવતઃ (ખુશ હો જાતે)
 પુનઃ ખેલિતું બ્રજતઃ (પુનઃ ખેલને જાતે)
 સર્વ મુદિતં કુરુતઃ । (સબકો ખુશ કર દેતે ।)

ગોમાતા

એષા મમ ગોમાતા (યહ મેરી ગોમાતા)
 કીદૃક્ અસ્થાઃ રૂપમ્ (કૈસી ઇસકી સૂરત)
 કીદૃક્ સરલ-સ્વભાવઃ (કૈસા સરલ સ્વભાવ)
 મધુરે અસ્થાઃ નયને (મીઠી ઇસકી આંખે)
 કરુણાભરિતો રાવઃ (દર્દ-ભરી આવાજ)
 અસ્થા આદરભાવઃ (ઇસકા આદર કરના)
 સર્વ-સુમડ્ગલ-દાતા (સબકા મંગલ-દાતા, એષા ૦ ।)
 નિત્યં પ્રાતઃ ગચ્છતિ (રોજ સબેરે જાતી)
 સાયં પુનરાગચ્છતિ (સંજા કો ફિર આતી)
 દુગ્ધં સદા પ્રયચ્છતિ (દૂધ હમેશા દેતી)
 મનો મદીયં હરતે (મેરા મન હર લેતી)
 અસ્થાઃ સુન્દર-વત્સઃ (ઇસકા સુન્દર બછડાં)
 સર્વજનાનાં ત્રાતા (સબ લોગોં કા ત્રાતા, એષા ૦ ।)

ચટકા (ફરગુદ્દી)

કિચતી ચપલા (કિતની ચંચલ)
 એષા ચટકા । (યહ ફરગુદ્દી ।)
 ચૂં ચૂં કુરુતે (ચૂં ચૂં કરતી)

ચીં ચીં કુરુતે (ચીં ચીં કરતી)
મુહુર્મુહુઃ ઉહુયતે (બાર બાર ઉડઃ જાતી)
પુનરાગચ્છતિ (ફિર આ જાતી)
કિંચિદ્ વિરમતિ (છન ભર રુકતી)
જાતુ કૂદંતે (કભી કૂદતી)
પરિતઃ પશ્યતિ (ચારોં ઓર નિરખતી)
સદા શક્તિ (સદા ચોંકતી)
સતતં ભીતા (હરદમ ડરતી)
તૃણં મુખે આનયતે (તિનકા મુખ મૈ લાતી)
સુન્દર-નીડં રચયતિ (સુન્દર નીડ બનાતી)
સુખિતા સમયં ગમયતિ (સુખ સે સમય બિતાતી ।)

વિડાલઃ (બિલાર)

અયં વિડાલઃ (યહ બિલાર)
મૂષક-વૈરી । (ચૂહોં કા દુશ્મન ।)
મન્દં ગચ્છતિ (ધીરે ચલતા)
મૌનં તિષ્ઠતિ (ચુપકે રહતા)
મધ્યે મધ્યે (બીચ બીચ મેં)
નયનં મીલતિ । (આંખ મૂંદતા ।)
કિન્તુ મૂષકમ્ (પર ચૂહોં કો)
દૃષ્ટ્વા ધાવતિ (દેખ દોડઃતા)
ધૃત્વાડકામતિ (પકડઃ દબાતા)
મુખે ગૃહીત્વા (મુંહ મે લેકર)
પરિતઃ પશ્યન્ (ચારો ઓર નિરખતા)
શીઘ્રં શીઘ્રં (જલ્દી જલ્દી)
નિભૃતે ગચ્છતિ (શૂન્ય જગહ મે જાતા)
મુદિતઃ ખાદતિ । (ખુશ હો જાતા ।)

મૂષિકા (ચૂહિયા)

આગતા આગતા (આ ગથી આ ગથી)

મૂષિકા આગતા । (ચૂહિયા આ ગયી ।)
 વાસરો વા નિશા (દિવસ હો રાત હો)
 ધાવમાના ઇતઃ (ઇસ તરફ દૌડઃતી)
 ધાવમાના તતઃ (ઉસ તરફ દૌડઃતી)
 શક્ષિતા સર્વદા (ચૌકતી હર ઘડઃી)
 પાદયોરુત્થિતા (પૈર પર હો ખડઃી)
 ઇક્ષમાણાડભિતઃ (સબ તરફ ઝાંકતી)
 આદદાના કણમ્ (એક દાના લિયે)
 કૂર્દમાના મુહુઃ (કૂદતી-ફાંદતી)
 ક્વાપિ લીના પુનઃ (ફિર કહી છિપ ગયી)
 વિદ્રુતા વા ક્વચિત્ (યા કહી ભગ ગયી ।)
 નિદ્રિતા વા ક્વચિત્ (યા કહી સૌ ગયી ।)
 આગતા આગતા (આ ગયી આ ગયી)
 મૂષિકા આગતા (ચૂહિયા આ ગયી ।)

પિપીલિકા (ચીંટી)

કિચતી તન્વી (કિતની પતલી)
 કિચતી સરલા (કિતની સીધી)
 કિચતી લઘ્વી (કિતની હલ્કી)
 કિચદ્-દુર્બલા (કિતની દુબલી)
 કિચતી ઢૂસ્વા (કિતની છોટી)
 સા પિપીલિકા । (વહ ચીટી હૈ ।)
 કિન્તુ સર્વદા (લેકિન હરદમ)
 શ્રમં વિધત્તે (મેહનત કરતી)
 દૂરં દૂરં ગચ્છતિ (દૂર દૂર તક જાતી)
 ચલતિ સર્વદા (હરદમ ચલતી)
 સતતં ધાવતિ (સદા દૌડઃતી)
 દેશ-દેશતઃ (જગહ જગહ સે)
 ખાદ-વસ્તુ આનયતે (ખાને કા સામાન લે આતી)
 વિલે નિધત્તે (બિલ મે રખતી)
 સમયે સમયે ખાદતિ (સમય સમય પર ખાતી ।)

સુખિતા જીવતિ । (સુખ સે જીતી ।)
 ક્રિયત્ ઉત્તમમ્ (કિતના ઉત્તમ)
 ક્રિયત્ નિર્મલમ્ (કિતના નિર્મલ)
 ક્રિયત્ સુન્દરમ્ (કિતના સુન્દર)
 ક્રિયત્ નિર્ભરમ્ (કિતના નિર્ભર)
 ઇદં જીવનમ્ । (યહ જીવન હૈ)
 અસ્મિન્ ક્ષુદ્ર-શરીરે (ઇસ છોટે સે તન મેં)
 ક્રિયત્ સાહસમ્ (કિતના સાહસ)
 ક્રિયત્ પૌરુષમ્ (કિતના પૌરુષ)
 ક્રિયતી શક્તિઃ (કિતની તાકત)
 ક્રિયાન્ આત્મવિશ્વાસ (કિતના નિજી ભરોસા)
 આશ્ચર્યમ્, આશ્ચર્યમ્ । (અચરજ હૈ, અચરજ હૈ ।)
 હે પિપીલિકે (હે પિપીલિકા)
 ધન્યતમા અસિ (ધન્ય ધન્ય હૌ)
 ચિરંજીવિની (બહુત દિના તક જીઓ,)
 નીતિ-ધર્મયોઃ (નીતિ-ધર્મ કા)
 વિશ્વં પાઠં શિક્ષય (જગ કો પાઠ સિખાઓ)
 શ્રમ-પૌરુષયોઃ (શ્રમ-પૌરુષ કા)
 સર્વ માર્ગ દર્શય (સબકો રાહ દિખાઓ)
 નમો નમસ્તે (નમસ્કાર હે, નમસ્કાર હૈ તુમકો ।)

ગોચરકા: (ચરવાહે)

પ્રત્યૂષે આવાસાત્ (સૂબ સબેરે ઘર સે)
 ભુક્ત્યા પીત્વા (ખાકર પીકર)
 મિલિતાઃ સર્વે (સબ મિલ-જુલ કર)
 લઘવો લઘવઃ (છોટે છોટે)
 તથો યુવાનઃ (ઔર સયાને)
 ગોપા બાલાઃ (ગ્વાલ બાલ સબ)
 ચારયન્તિ ગાઃ । (ગાય ચરાતે ।)
 હસ્તે લકુટી (કર મેં લાઠી)
 સ્કન્ધે એકં વસ્ત્રમ્, (એક વસ્ત્ર કન્ધે પર)

કિચિત્ સક્તુમ્ (થોડાં સત્તૂ)
 અલ્પં ગુડં ગૃહીત્વા (થોડાં સા ગુડું લેકર)
 જાતુ ભ્રમન્તઃ (કભી ધૂમતે)
 જાતુ શયાનાઃ (કભી લેટતે)
 જલં પિબન્તઃ (પાની પીતે)
 સડ્ગીતં ગાયન્તઃ (ગાના ગાતે)
 ચારયન્તિ ગાઃ । (ગાય ચરાતે ।)
 યદા ઘેનવઃ (જબ સબ ગાર્યો)
 ક્ષેત્રં-ક્ષેત્રં ગત્વા (ખેત-ખેત મેં જાકર)
 હરિતં શસ્યમ્ (હરે કુંસલ કો)
 ચરિતું લગ્ના (ચરને લગતીં)
 નો મન્યન્તે (નહીં માનતીં)
 ન નિવર્તન્તે (નહીં લૌટતીં)
 તદા ચારકાઃ (તવ ચરવાહે)
 દણ્ડં ધૃત્વા (ડંડા લેકર)
 ધાવં-ધાવં (દૌડાં-દૌડાં કર)
 હે-હે કૃત્વા (હે-હે કરકે)
 હો-હો કૃત્વા (હો-હો કરકે)
 ત્વચિતં ગત્વા (ઝટ-પટ જાકર)
 હત્વા-હત્વા (માર-માર કર)
 ગાલિં દત્વા (ગાલી દેકર)
 નિવર્તયન્તે ઘેનૂઃ (ગાર્યો કો લૌટાતે)
 ચારયન્તિ ગાઃ । (ગાય ચરાતે ।)

સૂર્યોદય

સૂર્યઃ ઉદયતિ (સૂરજ ઉગતા)
 તિમિરં નશ્યતિ (અન્ધેરા મિટ જાતા ।)
 મનુજે મનુજે (મનુજ-મનુજ મેં)
 હૃદયે-હૃદયે (હૃદયે-હૃદયે મેં)
 જીવે જીવે (જીવ-જીવ મેં)
 કુસુમે કુસુમે (ફૂલ-ફૂલ મેં)

નવં ચૌવનં (નઈ જવાની)
 નવા ચેતના (નઈ ચેતના)
 નવ: પ્રસાદ: (નવ પ્રસન્નતા)
 નવ-પરાક્રમ: (નયા પરાક્રમ)
 પરિતો વિલસતિ (ચારો આર ચમકતા)
 સૂર્ય: ઉદયતિ (સૂરજ ઉગતા ।)

વર્ષા

મેઘ: ગર્જતિ ગડ-ગડ (બાદલ ગરજે ગડ-ગડ)
 કરકા નિપતતિ પડ-પડ (ઓલા ગિરતા પડ-પડ ।)
 વર્ષા વર્ષતિ શિમ-ઝિમ (વર્ષા બરસે શિમ-ઝિમ)
 વિદ્યુત્ વિલસતિ ચમ-ચમ (બિજલી ચમકે ચમ-ચમ ।)
 સદા દુર્દિનં ધોરમ્ (સદા ભયંકર દુર્દિન)
 સદા તામસં દિવસે (સદસા અંધેરા દિન ભર ।)
 ગમનાડગમને કઠિને (જાના-આના મુશ્કેલ)
 સદા પ્રસ્થભલન-ભીતિ: (સદા ફિસલને કા ડર ।)
 સર્વત્ર ઘટા અતિઘોરા: (સબ ઓર ઘટાયે ભીષણ)
 સર્વત્ર ભયદ્ગુર-વર્ષા (સબ જગહ ભયંકર વર્ષા ।)
 રુદ્ધ: સકલો વ્યાપાર: (સબકા સબ કામ રુકા હૈ)
 ભવને ભવને જલચર્યા (ઘર ઘર મે જલ કી ચર્યા ।)
 બહવ: પન્થાનો ભગ્ના: (બહુતેરે પથ ટૂટે)
 બહવોડપિ સેતવો મગ્ના: (કિતને હી પુલ પી ડૂબે ।)
 નિર્ગહા: માનવા: જાતા: (સબ હુયે આદમી બે-ઘર)
 દુર્લભં ભોજનં પાનં (ખાના-પીના ભી દૂભર ।)
 ભુવિ પાનીયં પાનીયમ્ (ભૂ પર પાની હી પાની)
 સર્વત્ર કર્દમ: પદ્મ: (સબ ઓર પાંક ઓ કીચડ: ।)
 સર્વત્ર પિચ્છિલા ભૂમિ: (સબ ઓર ધરાતલ પિચ્છિલ)
 નિપતન્તિ અનેકે ઘડ-ઘડ (કિતને હી ગિરતે ઘડ-ઘડ ।)

વર્ષા કા અંત

વર્ષા ગતા (વર્ષા ગઈ ।)
 જલદાઃ ગતાઃ (બાદલ ગયે)
 ભેકાઃ ગતાઃ (મેઢક ગયે)
 વાત્યા ગતા (આંધી ગઈ)
 વિદ્યુદ્ ગતા (બિજલી ગઈ)
 વર્ષા ગતા (વર્ષા ગઈ ।)
 ગડ્ ગડ્ ગતમ્ (ગડ્ ગડ્ ગયા)
 તડ્ તડ્ ગતમ્ (તડ્ તડ્ ગયા)
 ટર ટર ગતમ્ (ટર ટર ગયા)
 સુષમા નવા (શોભા નઈ)
 વર્ષા ગતા (વર્ષા ગઈ ।)
 સલિલં ગતમ્ (પાની ગયા)
 પહ્લો ગતઃ (કીચડઃ ગયા)
 પરિતોડધુના (સબ ઓર અબ)
 વિમલા મહી (નિર્મલ મહી)
 વર્ષા ગતા (વર્ષા ગઈ ।)

નીતિ-શિક્ષા

સત્યં વદ ધર્મં ચર (સચ બોલો ધર્મ કરો)
 પીડિત-જન-દુઃખં હર (દુખિયોં કા દુઃખ હરો)
 ક્ષુધિતાનામુદરં ભર (ભૂખોં કા પેટ ભરો ।)
 ધીરો ભવ વીરો ભવ (ધીર બનો વીર બનો)
 શિષ્થો ભવ સત્યો ભવ (શિષ્ટ બનો સત્ય બનો)
 હૃષ્ટો ભવ પુષ્ટો ભવ (હૃષ્ટ બનો પુષ્ટ બનો ।)
 શુદ્ધં પઠ (શુદ્ધ પઠો) સ્વચ્છં લિખ (સાફઃ લિખો)
 સત્યો ભવ (સત્ય બનો) શાન્તો ભવ (શાન્ત રહો ।)

સદાચાર-શિક્ષા

નિત્યં પ્રાતઃ જાગૃહિ (રોજ સભેરે જાગો)
હસ્ત-મુખં પ્રક્ષાલય (હાથ ઓર મુંહ ધોઓ)
શાન્તચેતસા ઉપવિશ (શાન્ત-ચિત્ત હો બૈઠો)
પઠિતં પાઠં ચિન્તય (પઢઃે પાઠ કો સોચો ।)
સ્નાનં કુરુ ધ્યાનં કુરુ (સ્નાન કરો ધ્યાન કરો)
મધુરં જલપાનં કુરુ (મીઠા જલપાન કરો)
પઠને અવધાનં કુરુ (પઢઃેને મેં ધ્યાન ધરો)
હીન-જને માનં કુરુ (હીનોં કા માનં કરો)
દીન-જને દાનં કુરુ (દીનોં કો દાન કરો)
જન-જન-સમ્માનં કુરુ (સબકા સમ્માન કરો ।)

સાવધાન

કુસુમાનાં કલિકાઃ મા ત્રોટય (ફૂલોં કી કલિયાં મત તોડઃો ।)
પુસ્તકસ્ય પત્રં મા મોટય (પુસ્તક કા પત્રા મત મોડઃો ।)
વાતાયન-ન શીશં મા સ્ફોટય (જૈંગલે કા । શીશા મત ફોડઃો ।)
દુષ્ટૈઃ સમ્બન્ધં મા યોજય (દુષ્ટોં સે નાતા મત જોડઃો ।)
ગચ્છતિ શકટે મા આરોહેઃ (ચલતી ગાડઃી મે મત ચઢના ।)
ચલતઃ શકટાત્ મા અવરોહેઃ (ચલતી ગાડઃી સે ન ઉતરના ।)
દુષ્ટૈઃ પુરુષૈઃ સહ મા ગચ્છેઃ (દુષ્ટ જનોં કે સાથ ન જાના ।)
કૃત્વા-કર્મ ઝટિતિ આગચ્છેઃ (કરકે કામ તુરત આ જાના ।)

અસંભવ કો સંભવ બનાઓ

ઉષર-ભુવિ શસ્યમ્ ઉત્પાદય (ઉષર મે ખેતી ઉપજાઓ ।)
ગિરિ-શિખરે કુસુમાનિ વિકાસય (ગિરિ કે ઉષર ફૂલ ખિલાઓ ।)
પાષાણે કોમલતામ્ આનય (પથર મે કોમલતા લાઓ ।)
આપત્તૌ આનન્દં માનય (આહત મેં આનન્દ મનાઓ ।)
વિના ધનં પાનીયં વર્ષય (વિના મેઘ પાની બરસાઓ ।)

શત્રુ મિત્રં સર્વ હર્ષય (શત્રુ મિત્ર સબકો હરસાઓ ।)
 કામ-ક્રોધ-વહ્નીં નિર્વાપય (કામ ક્રોધ કી આગ બુઝાઓ ।)
 ભૂમિતલં સ્વર્ગ સમ્પાદય (ભૂતલ કો બૈકુંઠ બનાઓ ।)

છોટા બાલક, બડી બડી ઇચ્છાએં

અહં બાલકઃ (મેં બાલક હું)
 લઘુ-બાલકઃ (લઘુ બાલક હું)
 અલ્પાડવસ્થા (અલ્પ અવસ્થા)
 દુર્બલં: કૃશઃ (દુબલા પતલા)
 હસ્વ-શરીરમ્ (છોટા સા તન)
 લઘૂ મદીયૌ પાદૌ (છોટે મેરે પાવ)
 સ્વલ્પા બુદ્ધિઃ (બુદ્ધિ જરા સી ।)
 કિન્તુ મદીયં લક્ષ્યમ્ (લક્ષ્ય હમારા લેકિન)
 મહાવિશાલમ્ । (બહુત બડા હૈ ।)
 દૂરે દૂરે ગન્તુમ્ (દૂર દૂર તક જાના)
 આકાશે ઉડુચિતુમ્ (આસમાન મેં ઉડના)
 જાતુ ચન્દ્રમાનેતુમ્ (કભી ચાંદ કો લાના)
 જાતુ ચમેન ચ યોદ્ધુમ્ (કભી કાલ સે લડના)
 વિશ્વ-વિજેતા ભવિતુમ્ (વિશ્વવિજેતા હોના)
 જગતો નેતા ભવિતુમ્ (જગ કા નેતા હોના)
 નૂતન-બ્રહ્મા ભવિતુમ્ (નૂતન બ્રહ્મા બનના)
 નૂતન-સૃષ્ટિં કર્તુમ્ (નવ સંસાર સિરજના ।)
 જગતઃ પાપં હર્તુમ્ (જગ કા પાપ મિટાના)
 ધર્મરાજ્યમાનેતુમઃ (ધર્મરાજ્ય કો લાના)
 સર્વ સુખિનં કર્તુમ્ (સબકો સુખી બનાના)
 ભુવિ સ્વર્ગ વાસચિતુમ્ (ભૂ પર સ્વર્ગ બસાના ।)
 સદા મનઃ કામયતે (સદા ચાહતા મન હૈ)
 ઇદં મનઃ કામયતે (યહી ચાહતા મન હૈ)
 ઇયં મદીયા ઇચ્છા (યહી હમારી ઇચ્છા)
 એષા મમ પ્રતિજ્ઞા (યહી હમારા પ્રણ હૈ ।)

મેરા મન

સુખં મનો મે લભતે (મેરા મન સુખ પાતા ।)
મનો મદીયં તૃપ્યતિ (મન મેરા ભર જાતા ।)
વિકસિત-કુસુમમ્ (પિલે સુમન કો)
નીલં ગગનમ્ (નીલ ગગન કો)
નિર્મલ-ચિત્તમ્ (નિર્મલ મન કો)
નવં યૌવનમ્ (નવ યૌવન કો)
શ્યામ-નીરદં (કાલે ઘન કો)
સૌમ્યં વદનં (સૌમ્ય વદન કો)
સુન્દર-દેહં (સુન્દર તન કો)
દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટ્વા (દેખ દેખ કર)
મનો મદીયં હર્ષ્યતિ (મેરા મન હરષાતા ।)
સુખં મનો મે લભતે (મેરા મન સુખ પાતા ॥)

દુનીયાँ રંગ-બિરંગી

જગત્ વિચિત્રં વિત્રમ્ (દુનીયાँ રંગ-બિરંગી)
જગત્ વિચિત્રં ચિત્રમ્ (દુનીયાँ રંગ-બિરંગી)
કશ્ચિત્ જીવતિ (કોઈ જીતા)
કશ્ચિત્ મ્રિયતે (કોઈ મરતા)
કશ્ચિત્ રોદિતિ (કોઈ રોતા)
કશ્ચિત્ વિહસતિ । (કોઈ હંસતા ।)
એકઃ સૌઘે નિવસતિ (એક મહલ મે રહતા)
એકઃ માર્ગે શેતે (એક સડક પર સોતા)
એકઃ સેવાં કુરુતે (એક ગુલામી કરતા)
એકો ભવતિ વિજેતા । (એક વિજેતા હોતા ।)
કશ્ચિત્ યોગી (કોઈ યોગી)
કશ્ચિત્ ભોગી (કોઈ ભોગી)
કશ્ચિત્ પુષ્ટઃ (કોઈ તગડાં)
કશ્ચિત્ રોગી (કોઈ રોગી ।)

कश्चित् भूषित-देलः (कोरुं देल सजये)
 कश्चित् नञ्-विनञ्ः (कोरुं देल उधारे)
 कश्चित् मुण्डितमुण्डः (कोरुं मुंड मुंडाये)
 कश्चित् सञ्जित-केशः (कोरुं केश सजये ।)

देलात का यिन्

भारत-ग्राम-वासिनो लोकाः (भारत के देलाती लोग)
 अशनं स्वल्पम् (भाना थोडां।)
 मलिनं वसनम् (गन्दा कपडां।)
 शुष्कं वदनम् (सूषा मुण्डां।)
 कथयति दृष्यम् (कलता दृषडां।)
 ड्रस्व-कुटीरम् (छोटी कुटिया)
 भङ्गा भङ्गा (टूटी भटिया)
 वक्र-पट्टिका (टेढां पटिया।)
 रोदिति कन्या (रोती बिटिया।)
 करे तमापुः (सुर्ती कर में)
 कलडो गेडे (जगडा धर में)
 यिन्ता लृटये (यिन्ता मन में)
 कृशता देडे (कृशता तन में)
 सततं बाधा (सततं रोगः)
 लरदम बाधा (लरदम रोग)
 भारतग्रामवासिनो लोकाः (भारत के देलाती लोग।)

प्रतिज्ञा

अेष मदीय-प्रियतम-देशः भारत देशः
 (यलु है मेरा प्यारा देश भारत देश)
 अेष मदीयः प्रियतम-वेषः सरलो वेषः
 (यलु है मेरा प्यारा वेष सादा वेष।)
 एयं मदीया दिय्या भाषा संस्कृत भाषा
 (यलु है मेरी अनुपम भाषा संस्कृत भाषा)

देशधर्मयोः मडती आशा मडती आशा
(देश-धर्म की मडती आशा मडती आशा ।)
अेतत्सेवा सदा करिष्ये सदा करिष्ये
(अनकी सेवा सदा करुंगा सदा करुंगा)
अेतत्सद्ये सदा करिष्ये सदा करिष्ये
(असका संकट सदा करुंगा सदा करुंगा ।)

Composed by Shri Vasudeva Dvivedi Shastri
Proofread by Ganesh Kandu kanduganesh at gmail.com

——
A garland of Sanskrit poem for children 1 with Hindi Translation
pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

